

Список литературы: 1. Liz Wilson. Why content curator is not editor. [Режим доступа <http://community.paper.li/2012/03/07/why-a-content-curator-is-not-an-editor/>] 2. Кухаренко В.Н. О дистанционном курсе «Куратор содержания» [Режим доступа http://kvn-e-learning.blogspot.ru/2013/05/blog-post_28.html].

*Харченко А. О.
НТУ «ХПИ»*

СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Показано, що педагогічному спілкуванню як одному з основних інструментальних засобів освітньої діяльності притаманний високий технологічний потенціал. Культура ж цього спілкування є важливим індикатором рівня розвиненості педагогічної майстерності викладача. Водночас воно виступає визначальною умовою забезпечення індивідуального підходу до навчання, забезпечення адаптивності й саморегульованості системи освіти.

Ключові слова: педагогічне спілкування, освітня діяльність, педагогічні технології, загальна і професійна культура, педагогічна майстерність.

Харченко А.А. **Общение в системе педагогических технологий.** Показано, что педагогическому общению как одному з основных инструментальных средств образовательной деятельности присущ высокий технологический потенциал. Культура же этого общения является важным индикатором уровня развития педагогического мастерства преподавателя. Одновременно оно выступает определяющим условием обеспечения индивидуального подхода к обучению, обеспечения адаптивности и саморегулированности системы образования.

Ключевые слова: педагогическое общение, образовательная деятельность, педагогические технологии, общая и профессиональная культура, педагогическое мастерство.

Kharchenko A.A. **Communication in the educational technologies.** It is shown that the pedagogical dialogue as one of the main tools of

educational activities characterized by a high technological potential. The culture of this communication is an important indicator of the level of development of pedagogical skill of the teacher. At the same time it is the determining condition for an individual approach to learning, providing adaptability and self-education system.

Keywords: educational communication, educational activities, educational technology, general and professional culture, pedagogical skills.

Забезпечення належної якості підготовки фахівців для потреб сучасного постіндустріального, або інформаційного суспільства, рівень якої відповідав би високим вимогам XXI століття, вимагає рішучого переосмислення всієї системи цілей і завдань вищої освіти та використовуваних для їх належного виконання засобів, прийомів і педагогічних технологій. На наше глибоке переконання, яке складалося в результаті критичного аналізу педагогічного досвіду, як власної викладацької діяльності, так і діяльності багатьох колег, надзвичайно важливу роль у забезпеченні інноваційного характеру освіти має відігравати ефективне й цілеспрямоване використання засобів педагогічного спілкування та обов'язкове дотримання його високої культури.

Ми вважаємо, що педагогічне спілкування необхідно розглядати як один з невід'ємних складників системи сучасних педагогічних технологій. Дійсно, за його допомогою реалізуються всі функції освіти – навчання студента, його виховання, соціалізація та особистісний розвиток. І від культури педагогічного спілкування визначальною мірою залежить успіх у розв'язанні всієї гами освітніх завдань. Тому культура педагогічного спілкування виступає водночас і важливим індикатором розвиненості педагогічної майстерності викладача.

Ми виходимо при цьому з основних положень сучасної, так званої бінарної, або суб'єкт-суб'єктної концепції освіти, згідно з якою студенти є рівноправними учасниками навчально-виховного процесу. Відповідно до цього цілі, стиль і характер спілкування викладача зі студентами повинні адекватно відображати загальну демократизацію суспільного життя й демократизацію взаємовідносин в освіті.

На наше глибоке переконання, за цих умов основне завдання викладача полягає не в тім, щоб передати студентам певний обсяг знань чи навіть сформувати цілісну систему знань з певної дисципліни, а в

тім, щоб навчити їх думати. У зв'язку з цим уявляється доречним нагадати слова видатного філософа-класика І. Канта, який справедливо стверджував, що «не думкам необхідно навчати, а думати» [1, с. 16]. Без цього нічого й сподіватися на те, що навчальний матеріал буде належним чином засвоєний студентами.

Технологія педагогічної взаємодії повинна ґрунтуватися на здатності викладача зацікавити студентів, переконливо довести їм, що процес навчання має приносити їм глибоке задоволення, оскільки він виступає не якимось рутинним процесом пасивного слухання лекції та її конспектування, зубріння прослуханого й записаного матеріалу та його відтворення викладачеві на практичному чи семінарському занятті, на іспиті чи заліку. Цілісний навчально-виховний процес завдяки раціонально побудованому та належним чином емоційно забарвленому педагогічному спілкуванню виступає потужним особистісного розвитку студента і розвитку самої системи освіти.

Дійсно, по-перше, коли студент приймає активну участь в навчальному процесі, він набуває важливих навичок активного сприйняття нової для нього зовнішньої інформації, тобто навчається її аналізу та інтерпретації. А це буде так необхідно йому в подальшому житті та професійній діяльності. По-друге, завдяки логічній побудові педагогічного спілкування й чіткій технологічній організації подання навчального матеріалу майбутній фахівець оволодіває логіко-методологічними принципами діяльності. По-третє, студент сам отримує можливість привнести у процес навчання щось нове, показати викладачеві нові напрямки розвитку освіти, оскільки сучасні студенти являють собою вже нове покоління, яке несе оновлене сприйняття й неупереджене розуміння інформації.

Таким чином, для успішної реалізації зазначених можливостей необхідно, щоб система освіти була не тільки адаптивною, але й саморегульованою. Тому викладач у своїй професійній діяльності постійно повинен пам'ятати, що я система включає дві активні компоненти: педагога і студента, а сам навчально-виховний процес має являти собою їх спільну, взаємно зацікавлену діяльність. Тому слід нагадати слова К.Д. Ушинського про те, що для того, щоб виховати учня у всіх відношеннях, його треба знати у всіх відношеннях. Отже, педагогу вкрай ва-

жливо постійно вивчати своїх студентів, сповідувати і практикувати індивідуальний підхід для кожного з них.

Не випадково В.Г. Кремень, Д.І. Мазоренко, О.С. Пономарьов та їх співавтори стверджують, що «сучасна педагогічна думка все більш відчутно починає відстоювати необхідність вибору кожним студентом індивідуальної траєкторії свого професійного та особистісного розвитку». Однак, як підкреслюють і вчені, «реальна освітня практика свідчить, що лише одиниці з них дійсно можуть свідомо, осмислено та цілеспрямовано обирати і проектувати дійсно раціональну траєкторію свого найбільш ефективного розвитку і самореалізації» [2, с. 240]. Оскільки ж більшість студентів не здатні цього зробити самостійно, викладач за допомогою педагогічного спілкування повинен допомогти кожному з них побудувати свою індивідуальну траєкторію, яка б найбільшою мірою відповідала його інтересам і прагненням, здібностям і схильностям, його бажанням і можливостям.

Ось чому викладач повинен не тільки і не стільки навчати студента, передавати йому нові знання, але й бути справжнім його наставником у самому широкому розумінні цього слова. Він має добре знати, що вплив на студентів здійснюють не тільки знання, які він передає, але й те, як він це робить. Вкрай важливу роль відіграє при цьому його особистість, його ставлення до студентів і своєї діяльності, рівень його загальної і професійної культури. Тому в процесі педагогічного спілкування він повинен демонструвати свій широкий кругозір, гнучкість свого мислення і, найголовніше, свою людяність, увагу до студентів і готовність надати їм допомогу у розв'язанні їхніх проблем.

Існує й ще одна вкрай важлива, на наш погляд, проблема у сфері технологічного контексту педагогічного спілкування. З одного боку, вона безпосередньо стосується цільового аспекту стратегії завдань системи освіти, а з іншого виступає одним з проявів сучасної філософії освіти. Цю проблему досить чітко окреслив В.Г. Кремень, справедливо зазначивши, що «історія освіти є історією перетворення людини в особистість». На глибоке переконання вченого, «це обумовлено тим, що прогрес філософської думки невід'ємний від освітнянського процесу. Їх поєднує прагнення надати розвитку людства *розумності*». Автор запитує, «що повинно визначати людину, які достоїнства?» і зазначає, що «це стало головною проблемою вже у міркуваннях давногрецьких мис-

лителів, які є повчальними для нашого часу. Висновок, до якого вони приходять – *знання* є головною характеристикою людини, які є підсумком пізнання, володіння його даними, інформацією про світ» [3, с. 5].

На наше переконання, на шляху забезпечення належного «розвитку розумності людини» існує низка проблем, які, за своєю сутністю, виступають проявами загальної кризи світової системи освіти. Одна з досить показових, можливо, найважливіших проблема навчання полягає в тім, що система освіти ґрунтується на структурі навчання, яка вже віджила. Ця структура у вищій школі полягає у чітко визначених і строго регламентованих співвідношенні й загальній кількості лекційних, практичних чи семінарських та лабораторних занять. В дійсності ж, в епоху значної інформаційної надмірності процес навчання повинен носити гнучкий характер.

По-перше, доцільно подавати навчальний матеріал чітко визначеними блоками, або модулями. Ці модулі повинні являти собою цілісний, логічно обґрунтований набір тем курсу, об'єднаних як цільовими, так і змістовними принципами. По-друге, добре відомо, що кожному індивідові притаманний свій режим, темп і характер сприйняття навчального матеріалу. Крім того, структура і склад академічних груп змінюються від одного навчального року до іншого. Відповідно повинні змінюватися як загальна кількість навчального часу, необхідного для викладу та сприйняття матеріалу того чи іншого блоку, так і структура навчального процесу за видами занять. Цей момент має бути обов'язково врахований та відповідним чином відображений при побудові навчально-виховного процесу. По-третє, реалії сьогодення відкривають широкі можливості для самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка виявляється набагато ефективнішою за пасивне слухання лекційного матеріалу. Однак вона вимагає організації належного контролю й оцінки знань.

З позицій педагогічного спілкування як важливої освітньої технології цікаві можливості виникають в результаті того, що сучасне суспільство існує та функціонує в умовах високого рівня інформативності й розгалужених засобів зв'язку. Тому плідне використання цих можливостей може забезпечити активне впровадження в навчальний процес інтерактивних засобів спілкування студента і викладача та їх системне й цілеспрямоване застосування для розв'язання навчально-виховних за-

вдань. Це дозволить не тільки підтримувати активну фазу процесу навчання, а розширити її межі й полегшить сам процес.

Технологічні можливості педагогічного пізнання можуть допомогти нам і в успішному розв'язанні ще однієї проблеми, яку породжує сучасна парадигма освіти. Як цілком справедливо стверджують В.М. Бабаєв, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч та С.О. Заветний, «в процесі своєї еволюції, насамперед з досягненням все більш високого рівня соціалізації, людина поступово втрачає не лише навички чуттєвого пізнання, але й навіть саму потребу в ньому». На їх переконання, «розвиток освіти і збільшення обсягів знань породжували появу різних способів прискореного і разом з тим опосередкованого пізнання людиною зовнішнього світу і самої себе» [4, с. 132]. Однак за допомогою педагогічного спілкування можна сформувати у студентів потребу в чуттєвому пізнанні й усталені навички плідно користування ним. Адже це так необхідно для розуміння можливостей і меж природокористування й необхідності гармонізації взаємовідносин людини з природою.

Однак при цьому необхідно постійно мати на увазі ту обставину, що сучасне інформаційне суспільство висуває достатньо жорсткі вимоги як до освіти, так і особливо до якості викладання. За цих умов кожен викладач повинен постійно турбуватися не лише про підвищення рівня своєї професійної компетентності, а й про вдосконалення рівня своєї педагогічної майстерності, загальної і професійної культури. При цьому він має враховувати сутність і характер тих змін, які відбуваються в науці, техніці й технологіях, в економіці, політиці й суспільному житті. І при цьому одним з надзвичайно важливих завдань професійно педагогічного вдосконалення викладача вищої школи має бути підвищення його комунікативної культури.

Таким чином, педагогічне спілкування в загальній системі сучасних педагогічних технологій виступає не просто основним інструментарієм їх ефективної реалізації, але й одним із джерел розробки нових технологій або модернізації існуючих. Тим самим воно дозволяє забезпечувати гуманістичну спрямованість цих технологій і адаптувати їх до потреб конкретної аудиторії.

Викладені міркування дозволяють дійти таких цілком обґрунтованих **висновків**. По-перше, в загальній системі педагогічних технологій виключно важливе місце належить педагогічному спілкуванню як

основному інструменту професійної діяльності викладача та його впливу на студентів. По-друге, педагогічне спілкування сприяє успішному виконанню функцій не тільки навчання, а й виховання та особистісного розвитку студентів. По-третє, розвиток культури педагогічного спілкування знаходить своє чітке відображення в підвищенні педагогічної майстерності викладача й допомагає успішно долати певні хиби сучасної освіти, яка значною мірою вже вичерпала свої можливості й вимагає свого реформування на засадах принципово нової освітньої парадигми.

Список літератури: 1. *Кант И.* Критика чистого розума. – Симферополь: Реноме, 2003. – 464 с. 2. *Философия общения : монография / В.Г. Кремень, Д.И. Мазоренко, А.С. Пономарев и др.* – Харьков: ХНТУСХ им. П. Василенко, 2011. – 440 с. 3. *Кремень В.Г.* Людиноцентризм як домінаанта вирішення нагальних проблем сучасної філософії освіти / В.Г. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 11 (15). – С. 3–11. 4. *Соціальне пізнання : монографія / В.М. Бабаєв, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч, С.О. Заветний; за загальною редакцією О.С. Пономарьова.* – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2014. – 420 с.

*Чеботарьов М. К.
НТУ «ХПИ»*

УМОВИ АДАПТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сформульовано умови, які забезпечують адаптивність педагогічних технологій. Показано, що вони розширюють можливості адаптивного управління освітніми процесами. Адаптивність педагогічних технологій носить інноваційний характер і відкриває широкі можливості їх ефективного застосування.

Ключові слова: адаптивність, умови, педагогічні технології, освіта.

Чеботарев Н.К. Условия адаптивности педагогических технологий. Сформулированы условия, обеспечивающие адаптивность педагогических технологий. Показано, что они расширяют возможности адаптивного управления образовательными процессами. Адаптив-